

KAZAKİSTAN BİLGİ NOTU

MART 2021

EKONOMİK ARAŞTIRMALAR

arastirma@deik.org.tr

KAZAKİSTAN GÜNCEL VERİLER

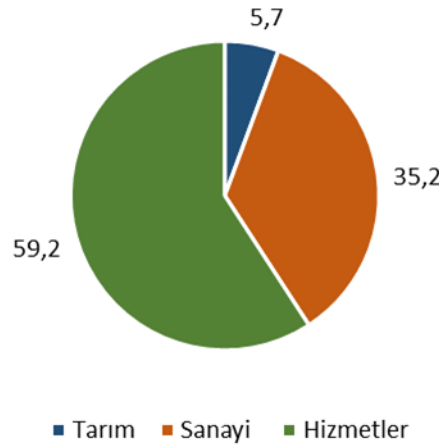
GÖSTERGE	DEĞER	2018	2019	2020
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	179,3	181,7	165,7
Büyüme	%	4,1	4,5	-0,7*
Nüfus	Milyon Kişi	18,4	18,6	18,9
Kişi Başı Gelir	USD	9.749	9.750	8.782
Enflasyon	%	5,3	5,4	7,5
İşsizlik Oranı	%	4,9	4,8	7,8
Cari Denge / GSYH	%	-0,1	-3,6	-3,3
Bütçe Dengesi / GSYH	%	2,6	-0,6	-5,3
İhracat	Milyar USD	61,0	57,7	46,9
İthalat	Milyar USD	32,5	38,4	38,1

Kaynak: IMF Küresel Ekonomik Görünüm Ekim 2020, Trademap * Kazakistan İstatistik Ofisi 2020 resmi verisi

1. KAZAKİSTAN EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

Kazakistan ekonomisinin sektörel dağılımı şu şekildedir:

Sektörlerin GSYH Payları (%)

Kaynak: Kazakistan Ulusal İstatistik Ofisi, 2020

1991 yılında Sovyetler Birliği'nden ayrılan Kazakistan'da ekonomide doğal kaynaklar öne çıkmaktadır. Yüz ölçümü bakımından, Kazakistan dünyanın en büyük dokuzuncu, Orta Asya'nın ise Rusya'dan sonra en büyük ülkesidir.

Kuruluş yıllarından itibaren bölgesindeki Özbekistan, Kırgızistan ve daha sonraları Tacikistan ile iş gücü ve sermayenin serbest dolaşımını sağlayan ekonomik iş birliklerine imzalar atılmıştır. 2014 yılında Avrasya Ekonomik Topluluğu kurucu üyelerinden olan Kazakistan, kara ülkesi olması nedeniyle ticaretini çeşitlendirmeyi amaçlamaktadır.

Tarım sektörünün milli gelir ve istihdam içerisindeki payları %6-7 seviyesindedir. Karasal iklimin yaşandığı ülkede yoğun olarak hububat, patates, sebze ve yağlı tohum hasadı yapılmaktadır.

Tarımsal üretim hane halkı gelirlerinde sert inişler çıkışlara sebep olabilmekte ve ekonomik büyüme üzerinde ılımlı da olsa etkili olabilmektedir. 2020 yılının ilk üç çeyreğinde tarımsal üretimdeki yükselişin etkisiyle sektörde ortalama kazanç %27 oranında yükselmiştir.

Dünyadaki petrol rezervlerinin %1,7'sine sahip olan Kazakistan enerji yönünden zengindir. 2019 yılı verilerine göre günde 2 milyon varil petrol üretilen ekonomide petrol ihracatı önemli gelir kaynağıdır. Toplam petrol rezervinin 30 milyar varil civarında olduğu tahmin edilmekte olup Hazar kıyısındaki keşifler ile artış göstermektedir.

2013 yılından itibaren doğal gaz üretimi yapılan ülkede dünyadaki doğal gaz üretiminin binde 2'si gerçekleştirilmektedir. Enerji sektöründeki en önemli sorunlardan biri ülkenin kara ile çevrili olması, denize kıyısının olmamasıdır. Rusya-İran gibi rakipleri üzerinden petrol ihracatı yapması maliyetleri yükseltmekte büyüme üzerinde baskı oluşturmaktadır.

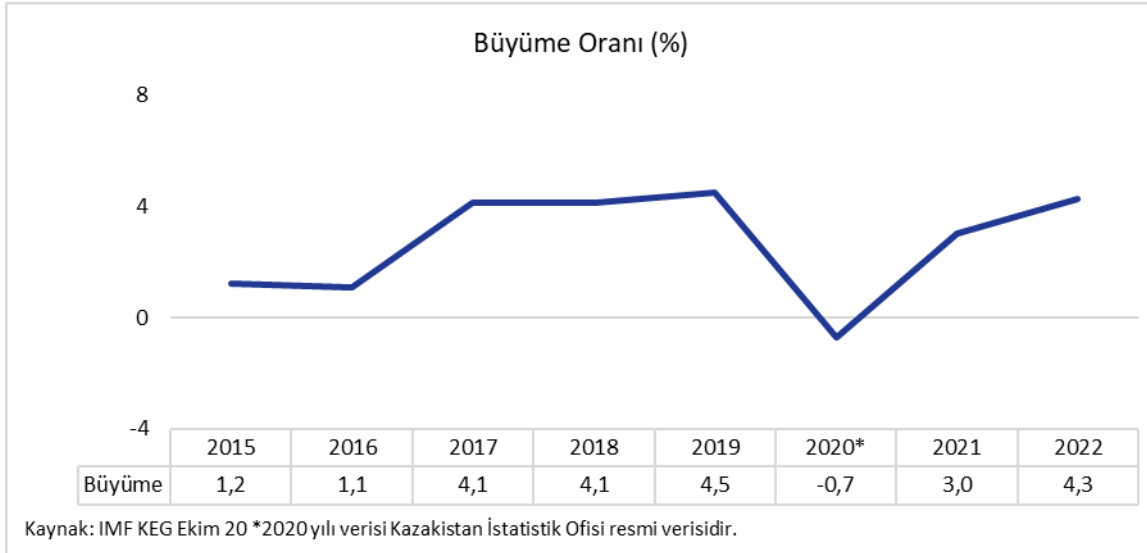
Kazakistan, Çin'in Kuşak ve Yol projesi ile Orta Asya'da petrol ve doğal gaz kaynaklarına ulaşma amacıyla önemli bir duraktır. Son yıllarda, altyapı çalışmaları yoğun seyretmiş, milli gelirdeki payı %6 seviyelerinde gerçekleşmiştir.

Sanayide, ham madde ve yarı mamul ihracatı yoğun olarak yapılırken metalürji (kurşun ve bakır) ön plana çıkmaktadır. İmalat sanayinde genellikle Rusya ve Ukrayna'dan gelen gurbetçiler çalışmaktadır.

Milenyumla birlikte 2000-2009 yılları arasında ortalama %8,6 büyüyen Kazakistan 2010-2014 yılları arasında %6 civarında genişlemiştir. 2014 yılında Nyrly Zhol (Parlak Yol) ile ekonomiyi toparlamak amacıyla Ulusal Fon devreye sokulmuş ve ekonomiyi fon ile desteklemek amaçlanmıştır. Ancak, petrol fiyatlarındaki düşüşün etkisiyle büyüme oranı 2015 ve 2016 yıllarında %1,1'e kadar gerilemiştir.

2017 yılında madencilik sektörünün %9,3 yükselmesiyle büyüme %4,1 seviyesine yükseldi. 2018 ve 2019 yıllarında madencilik üretimi 2017'ye göre daha zayıf artmasına rağmen büyüme %4-4,5 bandında gerçekleşti.

2020 yılında petrol fiyatlarındaki düşüşün etkisiyle madencilik sektörü %3,7 daraldı. Buğday hasadının %15 arttığı 2020 yılında tarımsal üretim bir önceki yıla göre %2,5 yükselerek ekonomideki daralmayı sınırladı. IMF Ekim ayı tahmininde Kazakistan'ın %2,7 küçüleceğini tahmin etmiş, ülkede küçülme oranı %0,7 olmuştur.

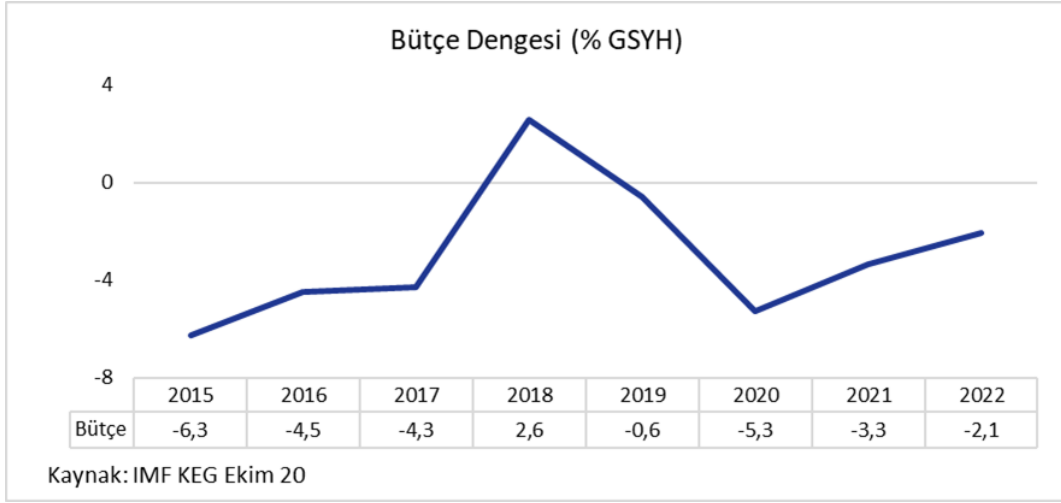
2. KAZAKİSTAN BÜTÇE DENGESİ

Petrol gelirleriyle desteklenen Kazakistan Yatırım Fonu'nun etkisiyle kamu borcu sürdürülebilir seviyelerdedir. 2014 yılında petrol gelirlerindeki dalgalanmayı azaltmak amacıyla dalgalı kur rejimine geçilmesi ile enflasyon yükselişe geçmiştir.

2015 yılında, enflasyondaki yükselişin etkisiyle hane halkı harcamaları ılımlı seyrederken petrol fiyatlarındaki düşüşün de etkisiyle kamu gelirleri bir önceki yıla göre %27 azalmıştır. 2014 yılında GSYH cinsinden %2,5 fazla veren bütçe 2015 yılında %6,3 açık vermiştir.

2016 ile 2018 yılları arasında kamu gelirlerinin giderlerden daha hızlı artmasıyla bütçede iyileşme gözlenmiştir.

2019 yılında düşük gelirli hane halkının desteklenmesi, bölgesel ve Avrasya üzerinde bulunan altyapı projelerine yapılan harcamaların etkisiyle kamu giderleri bir önceki yıla göre %20 artmıştır. 2019 yılında GSYH cinsinden %0,6 açık veren ülkenin salgın sonrası 2020 yılında azalan gelirlerinin de etkisiyle %5,3 açık vereceği öngörülmektedir. Pandemiyle kamu harcamalarının %11 yükseldiği, gelirlerin ise %10 civarında azaldığı tahmin edilmektedir.

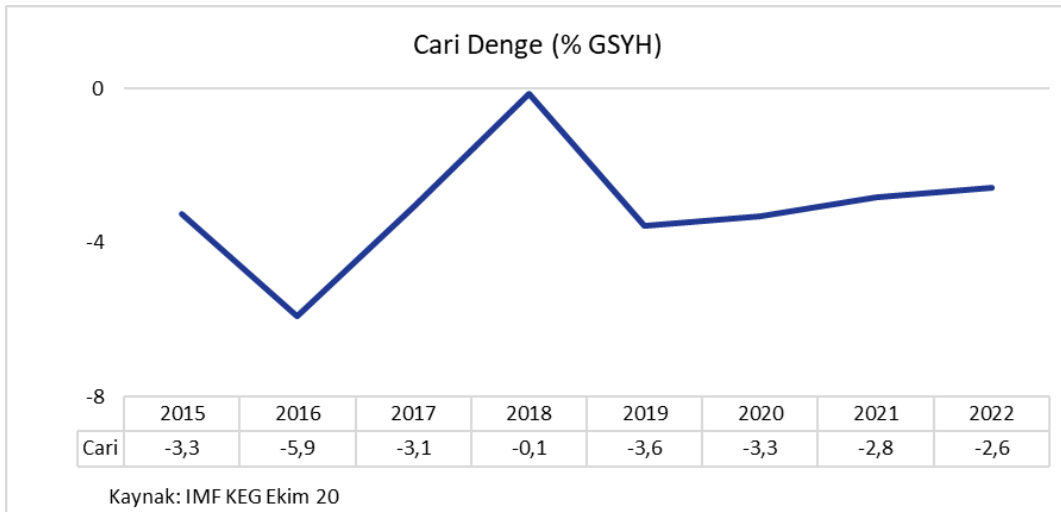

3. KAZAKİSTAN CARİ DENGESİ

2014 yılından itibaren düşen petrol gelirlerinin etkisiyle 2016 yılında cari açık GSYH cinsinden %5,9'a yükselmiştir. 2016 yılında 19 milyar USD civarında olan petrol ihracatı 2018 yılında 60 milyar USD seviyesine yükselmiş; böylelikle, cari açık %0,1'e kadar gerilemiştir.

2019 yılında ödemeler dengesi hesabına göre, mal ihracatı yatay seyrederken mal ithalatı 34 milyar USD seviyesinden 40 milyar USD'ye yükselmiştir. Cari açığın GSYH cinsinden %3,6 olduğu dönemde net hizmet ihracatı açığı bir önceki yıla göre azalmıştır.

2020 yılının ilk çeyreğinde 14 milyar USD olan ihracat salgının etkisiyle üçüncü çeyrekte 9,3 milyar USD'ye kadar gerilemiştir. İthalat ise aynı dönemde 7 milyar USD'den 10,4 milyar USD'ye yükselmiştir. Birincil gelir dengesindeki açık ise 2019 yılında 22,7 milyar USD'den 2020 yılında 15,6 milyar USD'ye düşmüştür. IMF Ekim ayı tahmininde cari açığın salgın senesinde %3,3 olacağını öngörürken açık 2020 yılında 5,9 milyar USD (%3,5 civarında) olmuştur.

4. KAZAKİSTAN SWOT ANALİZİ (FİTCH)

Güçlü Yönleri:

Doğal kaynaklar bakımından güçlü bir ülke olması, Orta Asya'nın en büyük ekonomisine sahip olması, düşük kamu borcu ve Ulusal Fon'un ekonomiyi teşvik etmek amacıyla kullanılması, göreceli olsa da siyasi istikrarın güçlü geçmişe sahip olması, bölgesindeki ülkelere nazaran yabancı yatırımcıya çok daha fazla açık olması

Zayıf Yönleri:

Ekonomik büyümenin hidrokarbon gelirlerine yüksek bağımlılığı (petrol GSYH'nin dörtte birini oluşturuyor), ulusal varlıkların kalitesizliği (zayıf oluşu) ve ülkedeki yüksek dolarizasyon nedeniyle bankacılık sektörünün yabancı kur kaynaklı şoklara maruz kalması, önemli endüstri ve kamu alımlarında şeffaflık olmaması, yüksek yolsuzluk

Fırsatlar:

Çin'in Kuşak ve Yol (BRI) projesinde ülkenin stratejik pozisyonu altyapı yatırımlarının büyüyeceğine işaret ediyor. Altyapı projelerinin yanı sıra, ülke başka sanayi kollarında bölgesel üretim merkezi olabilir. Hükümetin 2020 yılına kadar devlete ait 782 varlığı satmayı amaçlayan iddialı özelleştirme programı.

Tehditler:

Salgınla birlikte emtia fiyatlarındaki sert düşüş, ülkede çeşitlendirilmenin hedeflenen seviyede gerçekleştirilememesi, ABD'nin Rusya'ya uyguladığı yaptırımların dolaylı etkileri

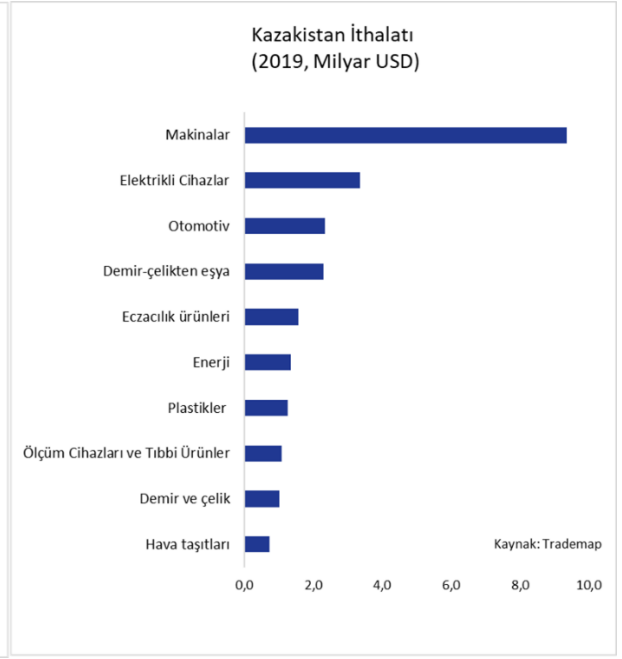
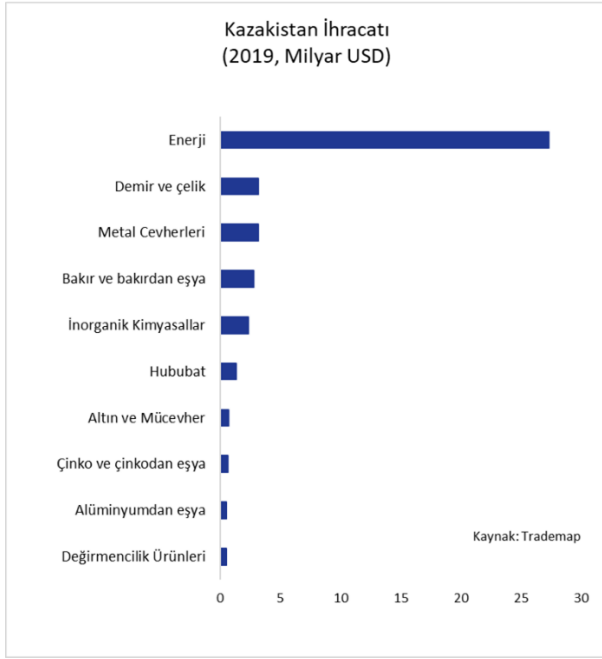
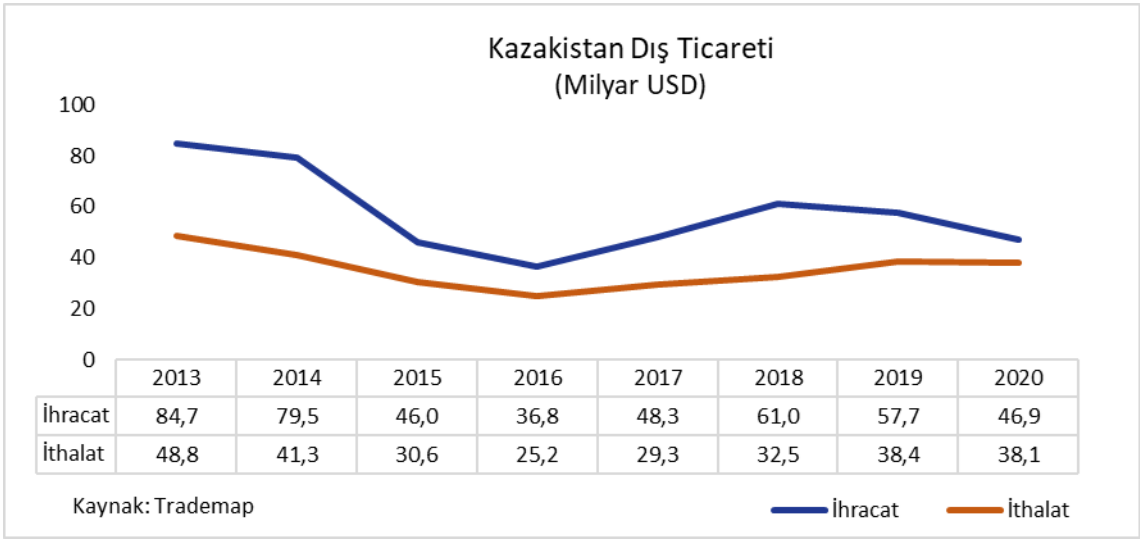
5. KAZAKİSTAN DIŞ TİCARETİ

Kazakistan'ın Rusya, Kırgızistan ve Özbekistan ile sahip olduğu geniş ve geçişi kolay sınırlar kayıt dışı sınır ticaretine olanak tanımakta ancak sınır ticaretinin hacmi dış ticaret verilerine yansıtılamamaktadır.

2013 yılında 133,5 milyar USD olan dış ticaret hacmi 2016 yılında 62 milyar USD'ye kadar düşmüş, 2019 yılında 96 milyar USD'ye kadar yükselmiştir. Salgınla birlikte ihracatı %19 azalan ülkede dış ticaret hacmi 2020 yılında 85 milyar USD olmuştur.

2020 yılında ithalatı %1 ile ılımlı olarak azalan ülkenin en çok ithal ettiği makineler, elektrikli cihazlar, otomotiv, demir-çelikten eşya ve eczacılık ürünleri olmuştur. Eczacılık ürünlerindeki ithalat bir önceki yıla göre %35 artarken makinelerde bu oran %14 olmuştur.

2020 yılı verilerine göre, enerji ihracatı bir önceki yıla göre %30 civarında azalarak Kazakistan'ın ihracatında enerji tüm ihracatın %58'ini oluşturmaktadır. Metal cevheri ihracatı ise aynı dönemde %15 yükselmiştir.

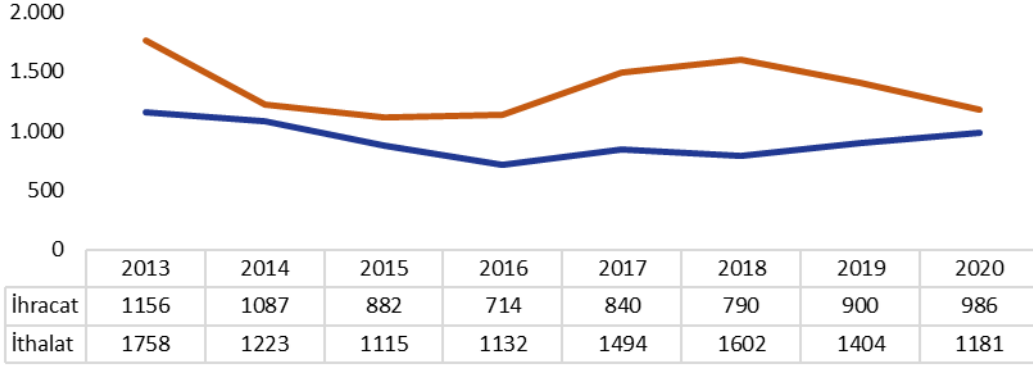
6. TÜRKİYE KAZAKİSTAN TİCARETİ

Türkiye, Kazakistan ile dış ticaretinde net ithalatçıdır. 2013 yılında 2,9 milyar USD seviyesinde olan dış ticaret hacmi 2017 yılına kadar gerilemiş, bu dönemde 2,3 milyar USD seviyesinde gerçekleşmiştir. 2018 yılında 2,4 milyar USD olan dış ticaret hacmi 2020 yılında Türkiye'nin Kazakistan'dan ithalatının gerilemesinin etkisiyle 2,2 milyar USD seviyesine düşmüştür.

Türkiye'nin Kazakistan'a ihracatı 2020 yılında bir önceki yıla göre %10 artarak 986 milyon USD olmuştur. Makineler, örme giyim eşyası ve örülmemiş giyim eşyası ihracatları Kazakistan'a ihracatta öne çıkmaktadır.

Türkiye'nin Kazakistan'a ithalatı 2020 yılında bir önceki yıla göre %16 azalarak 1.181 milyon USD olmuştur. Bakır ve bakırdan eşya sektöründen ithalat Türkiye'nin Kazakistan'ın tüm ithalatının yarısı seviyesindedir. Alüminyumdan eşya ve enerji ithalatlarının oranları ise %16-17 seviyesindedir.

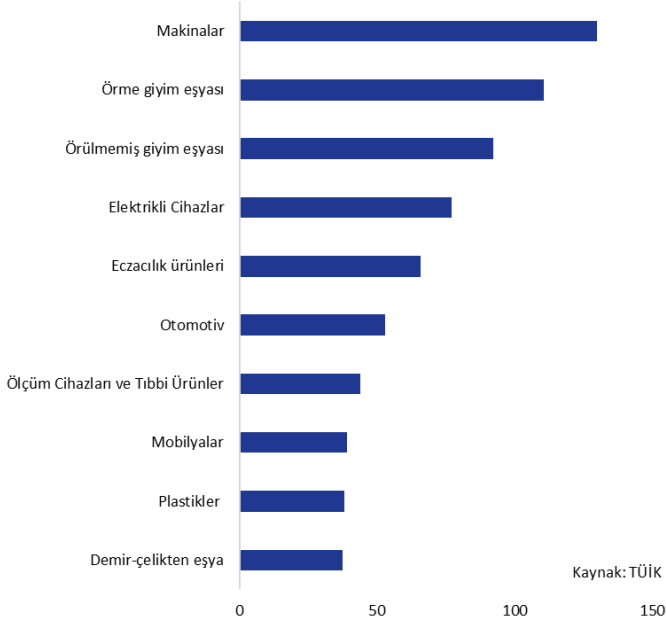
Türkiye Kazakistan Dış Ticareti (Milyon USD)

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

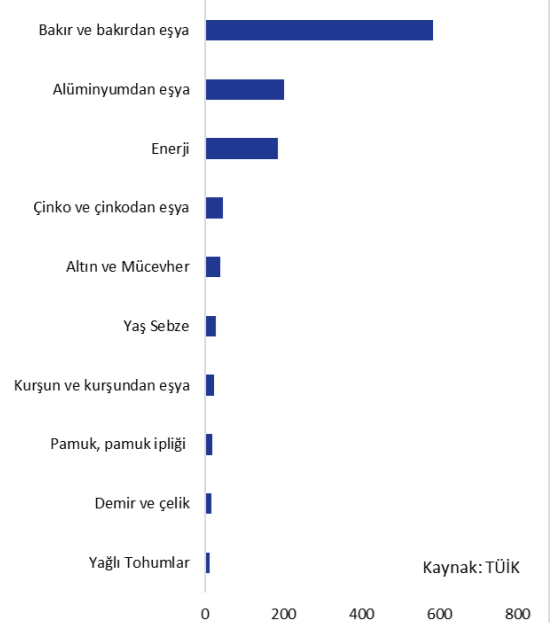
— İhracat — İthalat

Türkiye'nin Kazakistan'a İhracatı (ÖTS, Milyon USD, 2020)

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin Kazakistan'dan İthalatı (ÖTS, Milyon USD, 2020)

Kaynak: TÜİK